

West-Friese
Archeologische
Notities 15

Toelichting Beleidskaart Archeologie gemeente Koggenland

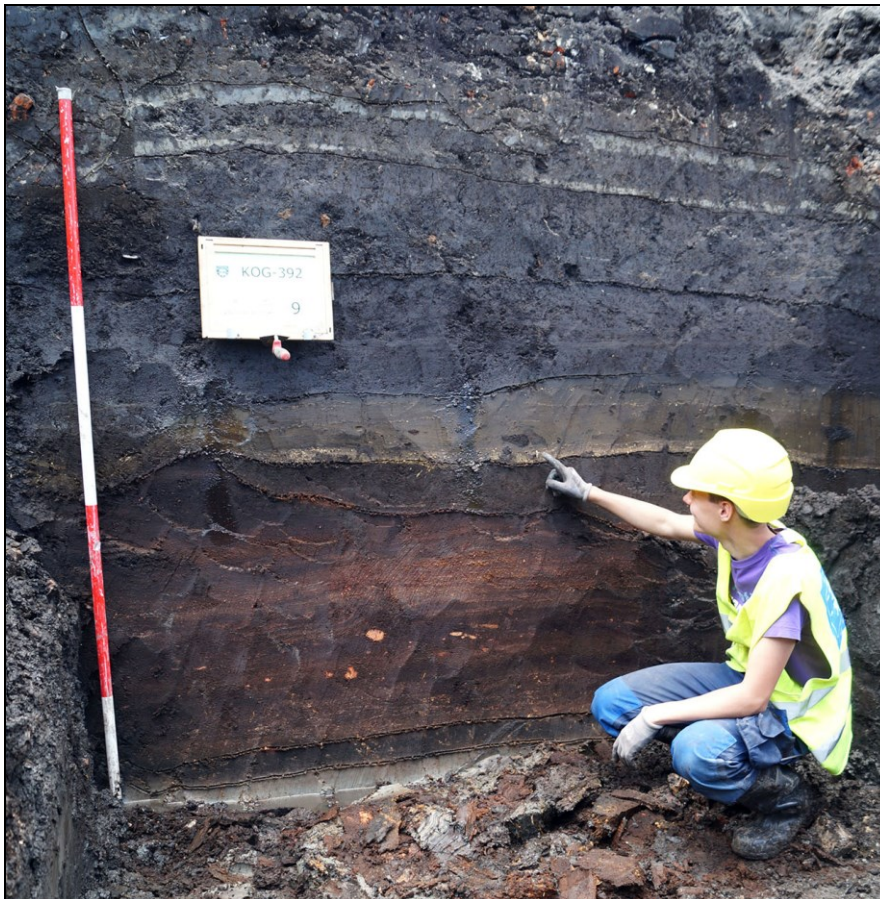
Koggenland

C.M. Soonius, S. Gerritsen
& D.M. Duijn

Colofon

West-Friese Archeologische Notities 15

Titel: Toelichting Archeologische beleidskaart Koggenland 2016
Plangebied: Gemeente Koggenland
Projectnummer: 16111
Opdrachtgever: Gemeente Koggenland
Auteurs: C.M. Soonius (regio-archeoloog, Archeologie West-Friesland)
S. Gerritsen (senior archeoloog, Archeologie West-Friesland)
D.M. Duijn (archeoloog, Archeologie West-Friesland)
Redactie: drs. M.H. Bartels (senior archeoloog, Archeologie West-Friesland)
Datum: 19-12-2016

Afbeelding 1. Opgraving Drechterlandsedijk 6-10 Ursem, mei 2014.

© Archeologie West-Friesland 2016

Niets van deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, film, fotokopie, digitaal of geautomatiseerd systeem zonder voorafgaande toestemming van de copyrighthouders en de auteur.

De uitgever heeft de inhoud met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Ondanks deze zorgvuldigheid kunnen gegevens zijn veranderd of onjuist zijn weergegeven.

1. Inleiding

Ten behoeve van de herziening van het bestemmingsplan Landelijk gebied is de in 2013 vastgestelde beleidskaart archeologie aangescherpt. Hierbij zijn de sinds 2011 vrijgegeven en/of onderzochte terreinen van de beleidskaart gehaald.

Sinds 1 juli 2016 is de Erfgoedwet in werking getreden. De teksten met betrekking tot het archeologiebeleid van het Rijk zijn hierdoor aangepast.

De gemeente Koggenland ligt in een gebied dat als een van de weinige gemeenten in Noord-Holland een karakteristiek open landschap kent. Dit landschap is na de ruilverkavelingen in een redelijk kalme fase gekomen wat gunstig is voor het gebouwde en archeologische erfgoed. De ontwikkelingen zijn veelal van overzichtelijke omvang wat het karakter dan dorpen en aangezichten passend borgt. De enkele grootschalige ingreep zoals de Westfriisaweg wordt goed ingebed in de zorg voor dit erfgoed. Door deze stabiele situatie is erfgoedzorg in Koggenland altijd beperkt gebleven. Alleen in de gevallen wanneer echt oude terreinen, zoals stolpboerderijen, worden ontwikkeld, is deze zorg wel nodig. In de afgelopen jaren heeft de archeologische samenwerking uitgewezen dat met doelmatig ingezette middelen veel kan worden bereikt. Een archeologisch nagenoeg onbekend landschap licht langzaam een tip van de sluier op over de ontwikkelingen in de middeleeuwen toen het gebied werd ontgonnen en gekoloniseerd. Ook de agrarische ontwikkeling daarna toonde dat juist de landbouw en veeteelt hoeksteen was van de welvaart in de Gouden Eeuw vormde die ook dit deel van het Westfriese platteland doormaakte. De steden konden niet bestaan zonder een productief platteland.

Door het huidige beleid voort te zetten waarbij onderzoek plaatsvindt waar nodig, maar vooral in te zetten op de handhaving van de bestaande situatie, kan op een efficiënte manier en binnen de wettelijke kaders de archeologische monumentenzorg voortgaan en tot verdere bloei komen.

In hoofdstuk 2 van deze notitie wordt een kort overzicht gegeven van het archeologiebeleid van het Rijk en de Provincie Noord-Holland. Hoofdstuk 3 geeft een korte toelichting op het archeologisch beleid van de Gemeente Koggenland dat is vastgesteld in 2013. In hoofdstuk 4 wordt een samenvatting gegeven van archeologisch onderzoek dat vanaf 2012 heeft plaatsgevonden in de gemeente Koggenland. De onderbouwing van de vrijstellingsgrenzen en de verrichte werkzaamheden staan in Bijlage 1 van dit document. Onderaan dit document is een literatuurlijst opgenomen. De kaart is digitaal raadpleegbaar door de medewerkers van de gemeente en kan eventueel ook via de website van de gemeente worden ontsloten.

Afbeelding 2. Opgraving De Tuinen Ursem, september 2012.

2. Beleidskader

2.1 Het Rijksbeleid

De Monumentenwet 1988 is op 1 juli 2016 overgegaan in de Erfgoedwet. De Erfgoedwet vormt samen met de Omgevingswet het wettelijke fundament voor de cultuurhistorie in Nederland. In de Erfgoedwet is vastgelegd hoe met ons erfgoed wordt omgegaan, wie welke verantwoordelijkheden daarbij heeft en hoe het toezicht daarop wordt uitgeoefend. De Erfgoedwet bundelt bestaande wet- en regelgeving voor behoud en beheer van het cultureel erfgoed in Nederland. Bovendien zijn aan de Erfgoedwet een aantal nieuwe bepalingen toegevoegd. Het beschermingsniveau zoals die in de oude wetten en regelingen golden blijven gehandhaafd. Onderdelen van de Monumentenwet die de fysieke leefomgeving betreffen, worden overgeheveld naar de Omgevingswet die in 2019 van kracht wordt. Voor deze onderdelen is een overgangsregeling in de Erfgoedwet opgenomen voor de periode 2016-2019. Het betreft dan:

1. Vergunningen tot wijziging, sloop of verwijdering van rijksmonumenten
2. Verordeningen, bestemmingsplannen, vergunningen en ontheffingen op gebied van archeologie
3. Bescherming van stads- en dorpsgezichten

Zaken zoals het certificeringsstelsel en de aanwijzing van archeologische rijksmonumenten blijven in de Erfgoedwet.

Per 1 januari 2012 is de Modernisering Monumentenwet doorgevoerd via een wijziging van artikel 3.6. lid 2 van *Besluit ruimtelijke ordening*. In de toelichting van een bestemmingsplan moet voortaan het volgende worden opgenomen: een beschrijving van de wijze waarop met de in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden en in de grond aanwezige of te verwachten monumenten rekening is gehouden. Hierdoor dienen cultuurhistorische waarden dus uitdrukkelijk te worden meegewogen bij het vaststellen van bestemmingsplannen. Gemeenten zullen een inventarisatie moeten (laten) maken van alle cultuurhistorische waarden in een bestemmingsplangebied, dus niet alleen de archeologische waarden. Daarnaast moeten ze aangeven welke conclusies ze daaraan verbinden en op welke wijze ze deze waarden borgen in het bestemmingsplan. Dit is één van de pijlers van de Modernisering Monumentenzorg (MoMo).

De Rijksdienst helpt gemeenten om hieraan te voldoen met de Handreiking erfgoed en ruimte. Hierin staat hoe gemeenten zo een inventarisatie en analyse kunnen uitvoeren. Ook wordt in deze handreiking aangegeven op welke wijze gemeenten cultuurhistorische waarden kunnen opnemen in een bestemmingsplan, compleet met voorbeeldbepalingen.

2.2 De Provincie

Sinds het vaststellen van de archeologische beleidskaart van de gemeente Koggenland is er op het beleidsterrein van de provincie het één en ander gewijzigd. Op het gebied van archeologie heeft de provincie Noord-Holland een aantal wettelijke taken. De eerste taak is de depotfunctie vanuit de Monumentenwet, die bestaat uit het beheren van archeologische vondsten en documentatie. De provincie is ook eigenaar van de vondsten. Daarnaast heeft de provincie de bevoegdheid om gemeentelijke depots aan te wijzen. De tweede taak van de provincie is de zorg voor de ruimtelijke kwaliteit vanuit de nieuwe Wet ruimtelijke ordening (Wro). Hier wordt in deze paragraaf dieper op ingegaan.

Afbeelding 3. Verzameling kogelpotten, gevonden tijdens de opgraving aan het Westeinde 322 in Berkhout.

In het 'Beleidskader Landschap en Cultuurhistorie Noord-Holland' (Provincie Noord-Holland, 2006) is het archeologisch beleid van de provincie Noord-Holland omschreven:

- Behoud en bescherming van archeologische waarden, en waar behoud *in situ* niet mogelijk is, aansturen op een goede documentatie van die waarden;
- Behoud, versterken en ontwikkelen van de landschappelijke en cultuurhistorische verscheidenheid door landschap en cultuurhistorie als volwaardige aspecten in een integrale planvorming mee te nemen.

2.3 Ruimtelijke ordening

Het ruimtelijk beleid van de provincie Noord-Holland is vastgelegd in de 'Structuurvisie 2040 Noord-Holland 2040 –Kwaliteit door veelzijdigheid' (Provincie Noord-Holland, 2010a). Archeologie is daarin aangewezen als één van de kernkwaliteiten van het landschap. Daarnaast gaat de provincie Noord-Holland uit van een ontwikkelingsgerichte benadering, omdat ook tegenwoordige ruimtelijke ontwikkelingen het landschap vormen, zodat zorgvuldig wordt omgegaan met de bestaande (historische) kenmerken van het landschap. In de bijbehorende Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie heeft de provincie regels geformuleerd omtrent de inhoud van en de toelichting in bestemmingsplannen als er sprake is van provinciaal belang. In een bestemmingsplan moet bijvoorbeeld duidelijk omschreven worden hoe er omgegaan wordt met de cultuurhistorische objecten (waaronder archeologische waarden).

De provincie speelt een belangrijke rol op het gebied van ruimtelijke ordening. Door haar ruimtelijk beleid bepaalt de provincie in belangrijke mate hoe de ruimte in Noord-Holland wordt ingericht.

In het licht van de nWRO spitst de provinciale rol vanuit cultuur en cultuurhistorie in de ruimtelijke inrichting zich toe op drie terreinen, daar waarde provincie:

- Haar cultuurhistorische provinciaal belang heeft gedefinieerd in de Structuurvisie;
- Wettelijk bevoegd gezag is bij ingrepen die een relatie hebben met cultuurhistorie, bijvoorbeeld bij ontgroningen of de aanleg van provinciale wegen;
- Initiatiefnemer is bij projecten van het Rijk een (beschermende) taak hebben verkregen, zoals bij de nationale landschappen en Unesco-gebieden.

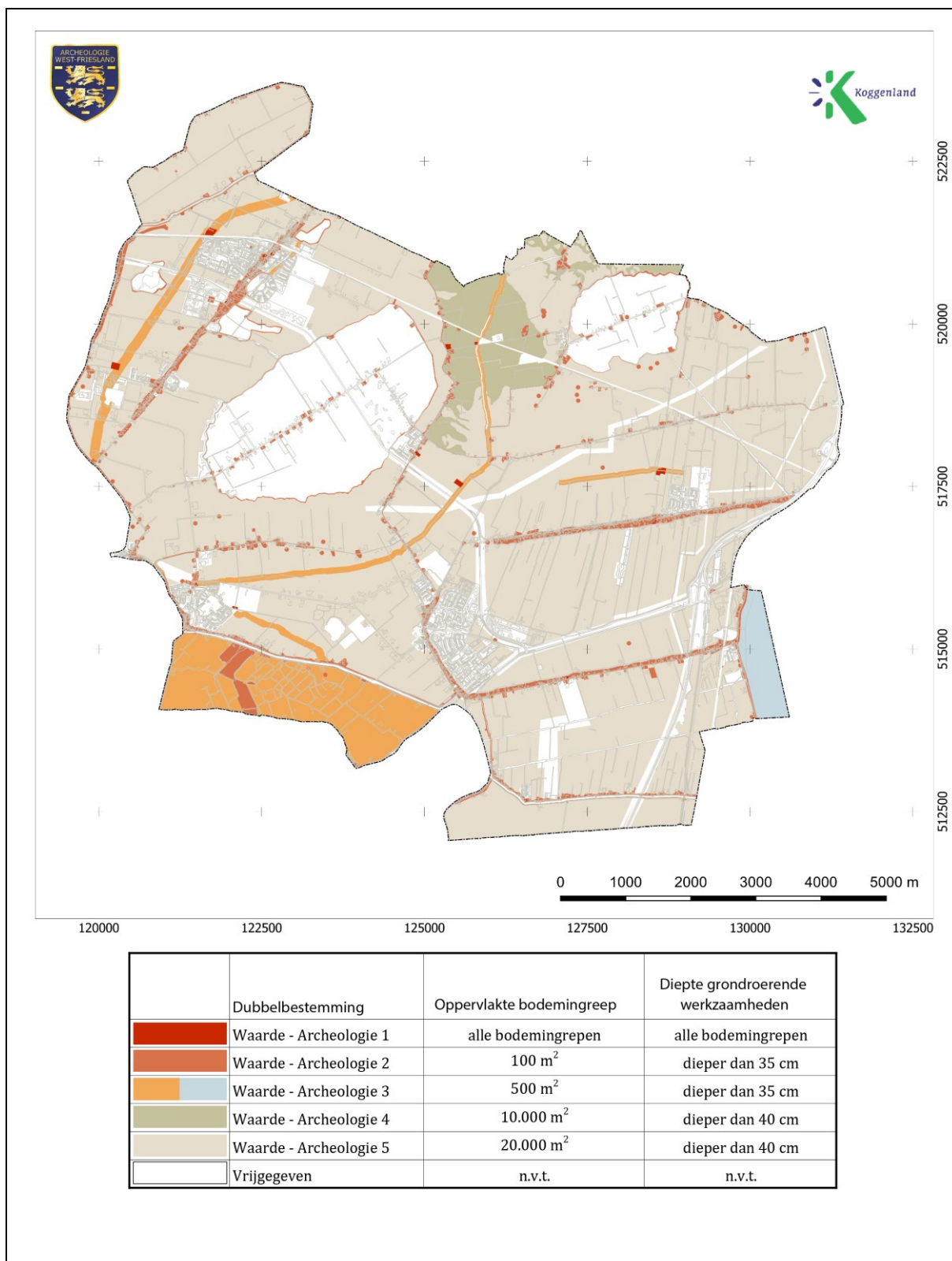
2.4 Beleidskader en Leidraad Landschap en Cultuurhistorie

De visie op de gewenste ruimtelijke kwaliteit is vastgelegd in de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie (Provincie Noord-Holland, 2010b). Deze vernieuwde leidraad is een uitwerking van het in 2006 vastgestelde Beleidskader Landschap en Cultuurhistorie, dat werd gebruikt als leidraad voor ruimtelijke plannen als bestemmingsplannen, beeldkwaliteitsplannen en structuurplannen. Daarnaast bood het handreikingen aan gemeenten om landschap en cultuurhistorie als uitgangspunt te gebruiken bij planvorming.

De provincie Noord-Holland heeft 10 archeologische gebieden van provinciaal belang gedefinieerd. De gemeente Koggenland ligt in een dergelijk gebied: West-Friesland. Als in gebieden van provinciaal belang het maatschappelijk belang dusdanig groot is dat waardevolle archeologische vindplaatsen aangetast moeten worden, vraagt de provincie aan te geven op welke wijze archeologische waarden door compenserende maatregelen in het plan zijn ondergebracht.

Afbeelding 4. Opgraving Westeinde 322 Berkhout, juni 2015.

Afbeelding 5. De nu geldende vrijstellingsgrenzen op de beleidskaart van Koggenland.

3. Archeologiebeleid gemeente Koggenland

3.1 Archeologiebeleid gemeente Koggenland

De in 2013 vastgestelde beleidskaart archeologie van de gemeente Koggenland is in 2016 aangepast ten behoeve van het bestemmingsplan landelijk gebied (afb. 5).

De in 2012 vastgestelde vrijstellingsgrenzen werken in de praktijk goed¹. De nieuwe beleidskaart 2016 betreft slechts een update van delen van het grondgebied waar archeologisch onderzoek heeft uitgewezen dat er geen archeologische waarden meer aanwezig zijn.

Waarde Archeologie	Rekening houden met archeologie vanaf planomvang van:
WA 1	Bij alle grondroerende werkzaamheden
WA 2	Bij plannen van 100 m ² en groter waarbij de grondroerende werkzaamheden dieper dan 35 cm beneden maaiveld zullen reiken
WA 3	Bij plannen van 500 m ² en groter en waarbij de grondroerende werkzaamheden dieper dan 40 cm beneden maaiveld zullen reiken
WA 4	Bij plannen van 10.000 m ² en groter en waarbij de grondroerende werkzaamheden dieper dan 40 cm beneden maaiveld) zullen reiken
WA 5	Bij plannen van 20.000 m ² en groter en waarbij de grondroerende werkzaamheden dieper dan 40 cm beneden maaiveld) zullen reiken
-	Vrijgegeven, geen archeologisch onderzoek noodzakelijk

Tabel 1. Legenda Archeologische beleidskaart gemeente Koggenland (2012, Archeologie West-Friesland).

In nieuwe bestemmingsplannen zijn deze regimes opgenomen. Hierbij is de zorg om het archeologisch erfgoed geborgd in de ruimtelijke ordening.

3.2 Gemeenschappelijke Regeling Archeologie West-Friese Gemeenten

Vanaf juni 2010 neemt de Gemeente Koggenland deel aan de Gemeenschappelijke Regeling Archeologie West-Friese Gemeenten, een samenwerkingsverband tussen de gemeenten Drechterland, Enkhuizen, Koggenland, Hoorn, Medemblik, Opmeer en Stede Broec.

Omdat de samenwerkende Westfriese gemeenten over een eigen Rijks-Opgravingsvergunning beschikken, is het mogelijk slagvaardig in situaties op te treden zonder voor elk klein onderzoek ingewikkelde trajecten te doorlopen. Ook noodonderzoek kan soms binnen enkele dagen of uren worden opgezet.

Voor een overzicht van de werkzaamheden van Archeologie West-Friesland kan worden verwezen naar het jaarverslag 2010-2011 (Archeologie West-Friesland, 2011).

Archeologie West-Friesland heeft in samenwerking met Archeologisch Adviesbureau RAAP een verdiepingsslag van de bestaande waardenkaart van Koggenland gemaakt. De archeologische advieskaart van de gemeente Koggenland is de eerste kaart die gereed is. Op deze kaart wordt vlakdekkend inzicht gegeven over de aanwezige of te verwachten waarden. De bekende

¹ Zie bijlage 1.

vindplaatsen en de verschillende verwachtingsgebieden zijn aangeduid met voorschriften die in bestemmingsplannen gehanteerd kunnen worden.

Bij ruimtelijke ontwikkelingen kan deze kaart vrij eenvoudig inzicht geven over de noodzaak van archeologisch onderzoek. Archeologie West-Friesland zal in eerste instantie een quickscan uitvoeren, waarbij de onderliggende kaartlagen en beweegreden voor de op de advieskaart aangegeven gebieden worden geconfronteerd met de te verwachten bodemverstorende werkzaamheden. Door een quickscan in te bouwen wordt onnodig archeologisch onderzoek voorkomen.

Afbeelding 6. Een insigne gevonden tijdens de opgraving Drechterlandsedijk 6-10, mei 2014.

4. Archeologische beleidskaart

4.1 Inleiding

De archeologische beleidskaart 2017 betreft een update van de kaart uit 2012. De werkzaamheden die zijn uitgevoerd ten behoeve van de totstandkoming van de beleidskaart staan in Bijlage 1.

Alle archeologisch onderzoeken tot medio 2016 zijn verwerkt, het merendeel van deze plangebieden is vrijgegeven m.b.t. het aspect archeologie. De archeologische rapportages die binnen de gemeente Koggenland vallen staan in Bijlage 2 aangegeven.

Hierbij dient vermeld te worden dat de rapporten van Archeologie West-Friesland te downloaden zijn van de website (www.archeologiewestfriesland.nl)

4.2. Archeologisch onderzoek vanaf 2012

Het archeologisch onderzoek in de gemeente Koggenland heeft veel nieuwe informatie opgeleverd over de bewoningsgeschiedenis van het gebied. De oudste middeleeuwse resten zijn gevonden aan het Westeinde in Berkhout.² Het ging om een grote kuil, een daliegat die werd gegraven om klei op te delven om de veengrond te verbeteren en geschikt te maken voor akkerbouw. Uit de kuil kwamen vele complete potten en ander materiaal uit de 12de eeuw. Hoewel er geen resten van een boerderij uit deze periode zijn gevonden, lijkt het te gaan om een volledige huisraad wat een aanwijzing is dat er in de directe omgeving is gewoond.

Langs de Zuidergouw in Ursem werd een oude woonplek uit de 13de eeuw opgegraven.³ Uit het onderzoek bleek dat de bewoning zich in deze periode op meerdere kleine kernen langs deze waterloop bevond.⁴ Deze woongronden werden aan het einde van de 13de of in de loop van de 14de eeuw vanwege toenemende wateroverlast verlaten. Een deel van de bewoning verplaatste zich naar de dijken in de omgeving van Ursem en Oostmijzen.

Dit idee werd onderstreept naar aanleiding van het onderzoek aan de Drechterlandse dijk.⁵ Hier kwamen naast veel laatmiddeleeuwse keramiek, hout- en metaalvondsten, dikke ophogingspakketten en kleivloeren van een huis uit de 14de en 15de eeuw tevoorschijn. Ouder materiaal ontbrak. Na 1375 dempte men de sloot langs de dijk en werd een plateau tegen de dijk aangeworpen waarop men het huis bouwde.

In Scharwoude werden veel mooie vondsten uit de 16de en 17de eeuw geborgen.⁶ Hier onderzocht men de resten van een langhuis dat vanaf die periode aan het dorpslint stond. Een belangrijk speerpunt binnen de onderzoeksthema's van AWF is het onderzoek naar stolpboerderijen. Hoewel stolpboerderijen een vertrouwd onderdeel van het West-Friese landschap vormen en meerdere studies naar het uiterlijk, de indeling en het interieur zijn gedaan, zijn nog veel vragen over stolpboerderijen en hun bewoners onbeantwoord. Onderzoeken in Berkhout aan 't Westeinde en de

² Westeinde 322, Berkhout. Nog niet gepubliceerd.

³ Ursem- De Tuinen. Gerritsen 2013.

⁴ Een deel van een andere oude woonkern langs de Zuidergouw lag in de buurt van de huidige Hervormde kerk. Deze werd tijdens het onderzoek aan de Noorddijkerweg 52, aangesneden. Verduin 2015c.

⁵ Drechterlandsedijk 8-10, Ursem. Nog niet gepubliceerd.

⁶ Scharwoude 7, projectnummer 413. Verduin 2016.

Kerkebuurt, en in Zuidermeer hebben veel gegevens opgeleverd over de datering en indeling van de stolpen en de veranderingen daarbinnen in de loop der tijd.⁷

Ten behoeve van de mogelijke wijziging van het tracé van de N23 Westfrisiaweg is een bureauonderzoek uitgevoerd naar twee locaties in het dorpslint van Obdam⁸. Op basis van dit bureauonderzoek heeft de provincie besloten de stolpboerderij aan de Dorpsstraat 39 te behouden. Op basis van dit bureauonderzoek is wel een kleine opgraving uitgevoerd ter hoogte van het perceel Dorpsstraat 25 in Obdam.⁹

4.3 Quickscans

Het verdient de aanbeveling om bij ontwikkelingen in een archeologisch waardevol (verwachtings)gebied van te voren een quickscan te laten uitvoeren door Archeologie West-Friesland. De ruimtelijke ontwikkelingen worden dan afgezet tegen de aanwezige of te verwachten archeologische waarden. De op de archeologische advieskaart aangegeven vlakken zijn gebaseerd op bureauonderzoek en kaartanalyse, die niet tot uitdrukking komen op de archeologische beleidskaart. Op deze wijze wordt onnodig onderzoek voorkomen.

Afbeelding 7. Inventarisatie van oude stolpboerderijen in de gemeente Koggenland.

⁷ Westeinde 312, Berkhout. Nog niet gepubliceerd. Westeinde 322, Berkhout. Nog niet gepubliceerd. Kerkebuurt 190, Berkhout. Verduin 2015a. Zuidermeerweg 5, Zuidermeer. Nog niet gepubliceerd.

⁸ Duijn & Soenius 2015.

⁹ ADC-ArcheoProjecten heeft deze opgraving uitgevoerd. De resultaten van dit onderzoek worden gepubliceerd in een rapportage over de opgravingen van de N23-Westfrisiaweg.

4.4 Inventarisatie stolpboerderijen

Door Archeologie West-Friesland zijn de stolpboerderijen in de gemeente Koggenland geïnventariseerd (afb. 7). De gemeente telt op dit moment 361 stolpen. Twaalf stolpboerderijen hebben de status van monument, namelijk elf rijksmonumenten en één provinciaal monument.

Dankzij de huidige digitale mogelijkheden kan tegenwoordig vrij eenvoudig de ouderdom van een stolpboerderij worden geschat aan de hand van historische kaarten. Hiervoor zijn in de eerste plaats de oudste kadastrale kaarten van belang, die voor Koggenland uit circa 1825 dateren. De bebouwing is op deze kaarten dermate nauwkeurig ingetekend, dat per bestaande stolp kan worden bepaald of rond 1825 op dezelfde locatie al een stolp aanwezig was. Als dat het geval is, is de kans groot dat het om dezelfde boerderij gaat en de huidige stolp dus in ieder geval is gebouwd vóór 1825.

Hiernaast is een kaart van West-Friesland uit circa 1650 van belang. Op deze kaart, gemaakt door Johannes Dou, is door middel van blokjes de locatie van bebouwing aangegeven. De blokjes geven geen informatie over de aard van de bebouwing, dus of het om een stolpboerderij of een ander type huis gaat. Wel kan worden bepaald of een perceel rond 1650 was bebouwd of niet. Als dit het geval is voor een perceel waar nu een stolp staat én de stolp is al aanwezig op de oudste kadastrale kaart, dan dateert de stolp potentieel van vóór 1650. Is het perceel op de kaart leeg, dan kan worden gezegd dat de stolp in ieder geval ná 1650 is gebouwd.

De 361 stolpboerderijen in Koggenland kunnen in drie groepen worden ingedeeld:

- 245 stolpen zijn gebouwd ná circa 1825
- 23 stolpen zijn waarschijnlijk gebouwd tussen 1650 en 1825
- 93 stolpen zijn mogelijk ouder dan 1650

Afbeelding 8. Opgraving Kerkerbuurt 190 Berkhout, maart 2014.

Afbeelding 9. Opgraving Westeinde 312 Berkhout, maart 2016.

Afbeelding 10. Opgraving Drechterlandsedijk 6-10, mei 2014.

Bijlage 1. Onderbouwing Beleidskaart Archeologie 2012

Werkzaamheden Beleidskaart

Ten behoeve van het nader invullen van de archeologische beleidskaart zijn de volgende volgende zaken nagelopen:

Historische informatie is afkomstig van:

- kadastrale minuten (1823);
- Johannes Dou (1651-1654);
- Nieuwe Kaarte van het Dyckgraafschap van Dregterland (1723).

Aangegeven op de beleidskaart zijn:

- molens: deze zijn begrensd. Indien dit niet mogelijk was is er een buffer omheen aangegeven;
- molens uit publicatie J.de Bruin: '*Het snoodste land waar God ooit kwam*', 2004
- huisplaatsen: deze zijn begrensd (onder meer op basis van AHN). Indien dit niet mogelijk was is er een buffer omheen aangegeven;
- een enkele toren;
- kerkterreinen en kerkhoven (deze zijn begrensd en apart aangegeven); gebruikt is ook inventarisatie van Numan;
- opvallende percelen (vooral mogelijke huisplaatsen);
- begrenzingen van linten/clusters bebouwing zijn nagelopen. Dit betekent in veel gevallen dat van de oorspronkelijke begrenzing van de AMK-terreinen is afgeweken;
- Berkhout
- Grosthuizen
- Hensbroek/Obdam
- Oudendijk
- de lopen van de Gouwen en de Weere met buffers. Opnieuw begrensd op basis van Dou (1651-1654) en de Kadastrale minuten;
- Dijken (incl. Omringdijk).

De AMK-terreinen zijn nagelopen. Met name de historische kernen en bewoningslinten zijn nader begrensd op basis van het historisch kaartmateriaal. In het verleden is de begrenzing van de historische kern op basis van de historische kaart 1849-1859, schaal 1:25.000 gedigitaliseerd. Doordat de kadastrale minuutplannen zijn gegeorefereerd en de kaart van Dou een completer beeld geeft van de dichtheid van de bebouwing past de begrenzing nu beter op perceelsniveau.

Alle archeologisch onderzoeken tot medio 2016 zijn verwerkt, het merendeel van deze plangebieden is vrijgegeven m.b.t. het aspect archeologie.

De grote kanalen en de braken en het grootste deel van de Wogmeer en Baarsdorpermeer zijn vrijgegeven, alsmede de recente nieuwbouwwijken. De spoorlijnen en de Rijksweg A7 zijn ook vrijgegeven.

Archeologisch waardevolle (verwachtings)gebieden

Binnen de archeologisch waardevolle (verwachtings)gebieden zijn vijf verschillende gebieden te onderscheiden (zie tabel en legenda van de advieskaart):

- Waarde-archeologie 1: dit betreffen de kerkterreinen en een archeologisch onderzocht terrein langs de Dorpsstraat in Obdam (Leijnse, 2010) en een gelokaliseerde huisterp binnen de ontwikkelingslocatie Ursem (Nijdam, 2007). Voor deze terreinen geldt dat bij elke bodemingreep dieper dan 35 cm –Mv rekening gehouden dient te worden met de aanwezige archeologische waarden;
- Waarde-archeologie 2: dit betreft de historische dorpskernen, terreinen in de Polder Mijzen, dijken (waaronder het Provinciaal Monument de Westfriese Omringdijk) en huis- en molenplaatsen zichtbaar op historisch kaartmateriaal. Voor deze terreinen geldt dat bij voorgenomen bodemingrepen groter dan 100 m² en dieper dan 35 cm –Mv rekening gehouden dient te worden met de aanwezige archeologische waarden. De afzonderlijke huisplaatsen binnen de Baarsdorpermeer en Wogmeer zijn aangegeven en vallen onder dit regime. Het overige gebied van deze droogmakerijen is vrijgegeven met betrekking tot het aspect archeologie;
- Waarde-archeologie 3: archeologisch belang betrekken bij bodemingrepen groter dan 500 m² en dieper 35 cm. Dit betreft de veronderstelde bewoningslinten langs de Gouwen en de Weere, een mogelijke locatie van duikers tussen de Midden- en Noorderbraak bij Obdam, de waterbodem van het Hoornse Hop/Markermeer en het overige deel van de Polder Mijzen;
- Waarde-archeologie 4: archeologisch belang betrekken bij bodemingrepen groter dan 10.000 m² en dieper dan 35 cm –Mv. Het betreft het buitengebied in de Polder Achterkogge. Hier worden op basis van de aanwezige geologische afzettingen vindplaatsen uit met name het Laat Neolithicum (Late Steentijd) verwacht (Molenaar & de Boer, 2005);
- Waarde-archeologie 5: archeologisch belang betrekken bij bodemingrepen groter dan 20.000 m² en dieper dan 35 cm –Mv. Het betreft hier het overige buitengebied (exclusief de Wogmeer en Baarsdorpermeer) waar een zeer lage tot lage verwachting geldt voor vindplaatsen uit alle perioden.

De witte gebieden op de kaart betreffen reeds onderzochte terreinen (zie literatuurlijst), nieuwbouwwijken daterend vanaf de jaren '60, grote waterpartijen, de droogmakerijen de Baarsdorpermeer en Wogmeer en de braken. Deze gebieden zijn vrijgegeven met betrekking tot het aspect archeologie. Archeologische waardevolle resten worden hier niet verwacht op basis van de aanwezige bodemverstoringen en/of de geologische gesteldheid van de bodem.

Indien in dergelijke gebieden toch archeologische vondsten worden gedaan, vallen deze onder de categorie toevalsvondsten. Archeologisch beleid op basis van 'toevalsvondsten' is niet te maken, omdat dergelijke vondsten niet met behulp van een inventariserend veldonderzoek zijn op te sporen.

Bijlage 2. Literatuur

Alders, G.P., 2006a. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van Dorpsstraat 84a, gemeente Obdam. *SCENH-rapport cultuurhistorie* 14. Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Alders, G.P., 2006b. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Dorpsstraat 32, gemeente Obdam. *SCENH-rapport* 68. Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Alders, G.P., 2006c. Bureauonderzoek uitgevoerd naar de archeologische waarde van het plangebied West 2 te Avenhorn, gemeente Wester-Koggenland. *SCENH-rapport cultuurhistorie* 52. Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Alders, G.P., 2006d. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied tussen Oosteinde 108 en 98 te Berkhout, gemeente Westerkoggenland. *SCENH rapport* 64. Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Alders, G.P., 2006e. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van Dorpsstraat 32, gemeente Obdam. *SCENH-rapport cultuurhistorie* 68. Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Afbeelding 11. Drie glazen flessen gevonden bij de opgraving Scharwoude 7, juli 2015.

Alders, G.P., 2007. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Dorpsstraat 63-69 te Obdam gemeente Koggenland. *SCENH rapport* 100 (project nummer 07P099). Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Archeologie West-Friesland, 2012. Toelichting Beleidskaart Archeologie gemeente Koggenland. Archeologie West-Friesland. Hoorn.

Berg, F.G. van der & Alders, 2005. Bureauonderzoek naar de archeologische waarden in het bestemmingsplangebied Obdam-Hensbroek, gemeente Obdam. *SCENH-rapport cultuurhistorie* 56. Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Besteman, J.C., 1994. Noord-Holland op de schop. Bewoning en landschap in de Middeleeuwen. In: Rappol, M. & C. Soonius (red.). *In de bodem van Noord-Holland. Geologie en Archeologie*. Lingua Terrae, Amsterdam.

Besteman, J.C. & A.J. Guiran, 1986. De middeleeuwse bewoningsgeschiedenis van Noord-Holland boven het IJ en de ontginning van de veengebieden. Opgravingen in Assendelft in perspectief. Rotterdam Papers V. Landschap en bewoning rond de mondingen van Rijn, Maas en Schelde. A contribution to prehistoric, roman and medieval archaeology.

Blom, J.M. & R.M. van der Zee, 2008. Obdam Snijderveld (gemeente Koggenland). Een bureauonderzoek. *ADC-rapport* 1657. ADC-ArcheoProjecten, Amersfoort.

Boekema, Y., 2009. Archeologisch onderzoek Westfrisiaweg, Inventariserend Veldonderzoek. *GAR-rapport* 700. Grontmij, Assen.

Boekema, Y., 2010. Archeologisch onderzoek Westfrisiaweg, Inventariserend Veldonderzoek: aanvullend verkennend booronderzoek. *GAR-rapport* 898. Grontmij, Assen.

Boon, L. den, 2008. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied fietstracé Grosthuisen-Oudendijk, gemeente Koggenland. *CENH-rapport* 134. Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Haarlem.

Bos, J.M., 1988. Landinrichting en archeologie: het bodemarchief van Waterland. *Nederlandse Archeologische Rapporten* 6. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.

Breda, W.A. van der & R. van der Zee, 2011. Scharwoude 12-16, Scharwoude (gemeente Koggenland). Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek. *ADC-rapport* 2580. ADC-ArcheoProjecten, Amersfoort.

Cock, J.K. de, 1965. Bijdrage tot de historische geografie van Kennemerland in de middeleeuwen op fysisch-geografische grondslag. J.B. Wolters, Groningen.

Afbeelding 12. Scherven van middeleeuwse kogelpotten, gevonden bij de opgraving De Tuinen in Ursem, september 2012.

Dijk, K. van & J.W. Oudhof, 2009. Bureauonderzoek en IVO Kabeltracé Oterleek- Westwoud, gemeente Schermer en Koggenland. *Buro de Brug rapporten* B09-30. Buro de Brug, Amsterdam

Duijn, D.M. & C.M. Soonius, 2015. Een oude stomp op een nieuwe afslag. Bureauonderzoek Dorpsstraat 25 en 39, Obdam, gemeente Koggenland. *West-Friese Archeologische Rapporten* 84. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Eijck, J.H.M., 2004. Plangebied polder Obdam, gemeente Obdam; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkenning). *RAAP-notitie* 884. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Fijma, 2005. Archeologisch onderzoek Polderweijde te Obdam. Quicksan. *GAR* 134. Grontmij, Assen.

Gerritsen, S., 2013. De schaduw van *Hooge Werffe*. Archeologisch onderzoek langs een vergeten middeleeuwse bewoningsas aan de Zuidergouw in Ursem, gemeente Koggenland. *West-Friese Archeologische Rapporten* 51. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Groot, B. de, 2005. Obdam, Polder Hensbroek. Inventariserend archeologisch veldonderzoek, karterende fase. *BAAC-rapport* 05.087. BAAC bv, Deventer.

Haakmeester, K., 2007. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Ursemmerplas, gemeente Koggenland. *SCENH-rapport cultuurhistorie* 103. Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Hanemaaijer, 2011. Kerkebuurt 185 te Berkhout, gemeente Koggenland. Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek. *ADC-rapport* 2781. ADC-ArcheoProjecten, Amersfoort.

Hesseling, I. & J. Leuving, 2009. Inventariserend Veldonderzoek d.m.v Proefsleuven Sportpark Ursem gemeente Koggenland. *Synthegrarapport* S090374. SyntheGra, Doetinchem.

Holl, J. & L.C. Nijdam, 2009. Sportpark Ursem, gemeente Koggenland. Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een karterend booronderzoek. *ADC-rapport* 1912. ADC-ArcheoProjecten, Amersfoort.

Holl, J. 2011. Wogmeerdijk 11, Hensbroek, gemeente Koggenland. Een Bureauonderzoek. *ADC-rapport* 2759. ADC-ArcheoProjecten, Amersfoort.

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier/Westfries Archief. Noorderkwartier perfect gemeten. Kaarten van Noorderkwartier en West-Friesland in de 17de eeuw (cd-rom).

Husken, S., 2007. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Avenhorn-Grosthuisen74-76a, gemeente Koggenland. *SCENH-rapport Cultuurhistorie*132. Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Jacobs, E. & R.M. van der Zee, 2005. Locatie 'Oosteinde 112' te Berkhout, gemeente Westerkoggenland. Een inventariserend veldonderzoek. *STAR* 53. Jacobs & Burnier archeologisch projectbureau, Amsterdam.

Jansen, H., 2009. Archeologisch onderzoek Distriport Noord-Holland, gemeente Koggenland. Inventariserend veldonderzoek d.m.v. boringen. *GAR-rapport* 818. Grontmij, Houten.

Jonge, de N & J.A.G. van Rooij, 2011. Lutkedijk 12-14 te Obdam, gemeente Koggenland. Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek. *ADC-rapport* 2699. ADC-ArcheoProjecten, Amersfoort.

Klooster, B. & M. Visser-Poldervaart, 2007. Archeologisch afwegingskader ten behoeve van het landelijk gebied en de woonwijk polderweijde van de voormalige gemeente Obdam, gemeente Koggenland. *SCENH-rapport Cultuurhistorie* 102. Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Kloosterman, P., 2010. Plangebied Dorpsweg 65, Hensbroek, gemeente Koggenland. Archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennde fase). *RAAP-notitie* 3457. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Kossen, M. & S. Gerritsen, 2013. Plangebied Kerkebuurt 190, gemeente Koggenland. Een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennde fase). *West-Friese Archeologische Rapporten* 56. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Kroes, R., 2010. Polder de Achterkogge, gemeente Koggenland. Archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek. *RAAP-rapport* 2168. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Leeuwen, J. van, 2016. De Weelde naast de Weere. Een archeologisch booronderzoek (inventariserende fase) en kleinschalige veldkartering op het perceel De Weelde in Obdam, gemeente Koggenland. *West-Friese Archeologische Notities* 2. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Leijnse, K., 2006. Plangebied Hofland II, gemeente Obdam; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 1510. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Leijnse, K. 2009. Plangebied Dorpsstraat 32 te Obdam, gemeente Koggenland; archeologisch vooronderzoek: proefsleuven. *RAAP-rapport* 1956. Archeologisch Adviesbureau RAAP, Weesp.

Manning, R.A.G.F.M. & P.G. van der Gaauw, 1989: De Gouw: een archeologische kartering, inventarisatie en waardering. *RAAP-rapport* 10. Sichtung RAAP, Amsterdam.

Meijer, Y., 2012. Waterloop door de 'Veenhoop'. Een proefsleuvenonderzoek en archeologische begeleiding in het tracé van de 2e CBZ-leiding tussen Hoorn en Purmerend. *West-Friese Archeologische Rapporten* 35. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Molenaar, S., 2005. Plangebied De Goorn, percelen 722 en 793, gemeente Wester-Koggenland; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek. *RAAP-notitie* 1285. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Molenaar, S. & G.H. de Boer, 2005. West-Friesland Midden, Provincie Noord-Holland; een archeologische verwachtingskaart. *RAAP-rapport* 1152. Archeologisch Adviesbureau RAAP, Weesp.

Nijdam, R., 2007. Ontwikkelingslocaties Berkhout en Ursem (gemeente Koggenland). Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een karterend booronderzoek. *ADC-rapport* 906. ADC-ArcheoProjecten, Amersfoort.

Afbeelding 13. Twee keerzijden van een Zweedse munt uit 1638, gevonden bij de opgraving Scharwoude 7, juli 2015.

Nijdam, R., 2010. Hensbroek, Dorpsweg 18 (gemeente Koggenland). Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek. *ADC-rapport* 2189. ADC-ArcheoProjecten, Amersfoort.

Nyst, C., 2009. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Sportpark Ursem te Koggenland. *SCENH-rapport* 145. Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Rem, M., 2010. Archeologisch Bureauonderzoek Dorpsweg 43-43a te Hensbroek, gemeente Koggenland (NH). Projectnummer 91114510. MUG Ingenieursbureau b.v., Leek.

Rietkerk, M., 2004. Plangebied de Burghtlanden te de Goorn, gemeente Wester-Koggenland. Een inventariserend onderzoek (bureauonderzoek). *RAAP-notitie* 693. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Roller, G.J. de, 2008. Archeologisch inventariserend veldonderzoek door middel van booronderzoek op de locatie Grosthuizen 76a te Avenhorn, gemeente Koggenland. *MUG-publicatie* 2008-36. MUG Ingenieursbureau b.v., Leek.

Rooij, J.A.G. van & J. Holl, 2010. Grosthuizen 54a te Grosthuizen (gemeente Koggenland) Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend en karterend booronderzoek. *ADC-rapport* 2248. ADC-ArcheoProjecten, Amersfoort.

Rooijen, E.J. van, 2011. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied 2e CBZ-leiding Hoorn-Purmerend. *SCENH-rapport* 181. Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Alkmaar.

Soetens, L., 2008. Archeologisch onderzoek Plan Horstenburgh te Obdam. *GAR-rapport* 34. Grontmij, Assen.

Schinning, F. & S. Gerritsen, 2016. Mijzerdijk 6a, Ursem, gemeente Koggenland. Een bureauonderzoek en verkennend booronderzoek. *West-Friese Archeologische Notities* 9. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Schrijvers, R. & W.J. Weerheijm, 2012. Waterberging "Oude Gouw" in de polder Achterkogge. Ruimtelijk advies op basis van archeologisch inventariserend veldonderzoek (verkennende fase) en een veldverkenning. *Rapportnummer* V965. Vestigia BV, Amersfoort.

Soonius, C.M., M.G. Marinelli & I.A. Schute, 1997. Provincie Noord-Holland. Archeologisch onderzoek in het kader van ontgroningen in 1996. *RAAP-rapport* 233. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Soonius, C.M., 2011. Bureauonderzoek Tuindersweijde Obdam, gemeente Koggenland. *West-Friese Archeologische Rapporten* 24. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Stevens, F., 2003. Archeologisch onderzoek plangebied perceel sectie AA, nr. 43 (gemeente Wester-Koggenland). *RAAP-notitie* 312. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Tuinman, N., 2015. Archeologisch bureauonderzoek, Ursem-Noordijkerweg 33-35. *Hollandia reeks nr.* 519. Hollandia, Zaandijk.

Vanoverbeeke, R.W., 2007a. Archeologisch bureauonderzoek Kwakelweg Hensbroek, gemeente Koggenland. *Hollandia reeks nr.* 135. Hollandia, Zaandijk.

Vanoverbeeke, R.W., 2007b. Archeologisch bureauonderzoek aan de Slimdijk 10 te Oudendijk, gemeente Koggenland. *Hollandia reeks nr.* 159. Hollandia, Zaandijk.

Vanoverbeeke, R.W., 2007c. Archeologisch bureauonderzoek West 103-106 te Avenhorn, gemeente Koggenland. *Hollandia reeks nr.* 173. Hollandia, Zaandijk.

Vanoverbeeke, R.W., 2007d. Inventariserend Veldonderzoek-overig d.m.v. boringen aan de Dorpsstraat 63-69 te Obdam, gemeente Koggenland. *Hollandia reeks nr.* 181. Hollandia, Zaandijk.

Verduin, J.T., 2015a. Long Cross aan de Kerkebuurt. Archeologisch onderzoek naar de middeleeuwse bewoning en een 17de- tot 19de-eeuws stolpterrein aan de Kerkebuurt 190 in

Berkhout (gemeente Koggenland). *West-Friese Archeologische Rapporten* 74. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Verduin, J.T., 2015b. Verdwenen verleden tussen Noorddijk en Zuidergouw. Een inventariserend proefsleuvenonderzoek aan de Noorddijkerweg 52 in Ursem, gemeente Koggenland. *West-Friese Archeologische Rapporten* 79. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Verduin, J.T. & C.P. Schrickx, 2016. Een pastorie aan het dorpslint van Scharwoude. Archeologisch onderzoek op het perceel Scharwoude 7, gemeente Koggenland. *West-Friese Archeologische Rapporten* 92. Archeologie West-Friesland, Hoorn.

Vervloet, J.A.J., 1982. Cultuurhistorisch onderzoek ruilverkaveling "De Gouw". *Stiboka-rapport* 1569. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.

Visser-Poldervaart, 2006a. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Landelijk Gebied, gemeente Wester-Koggenland. *SCENH-rapport Cultuurhistorie* 59. Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer

Visser-Poldervaart, 2006b. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van de plangebieden dorpskernen Ursem, Spierdijk, Berkhout, Avenhorn/De Goorn en Scharwoude, gemeente Wester-Koggenland. *SCENH-rapport Cultuurhistorie* 60. Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Visser-Poldervaart, 2006c. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van de Ontwikkelingslocatie ten oosten van Ursem, gemeente Wester-Koggenland. *SCENH-rapport Cultuurhistorie* 63. Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Visser-Poldervaart, 2006d. Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van de Ontwikkelingslocatie tussen Oosteinde 108 en 98 te Berkhout, gemeente Wester-Koggenland. *SCENH-rapport Cultuurhistorie* 64. Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Wormer.

Vossen, I. & L.J. van der Haar, 2009. Bureauonderzoek Koggeweg 7 te Zuidermeer, Noord-Holland. *Archeologische Rapporten Oranjewoud* 2009/140. Oranjewoud, Almere.

Warning, S. & D. Bekius, 2006. Plangebied benzinstation aan de N243 in Avenhorn, gemeente Wester-Koggenland; archeologisch vooronderzoek: een bureauonderzoek. *RAAP-notitie* 1489. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Warning, S., 2009a. Plangebied Dorpsstraat 32, Obdam, gemeente Koggenland. Archeologisch vooronderzoek: een inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 3033. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Warning, S., 2009b. Plangebied Grosthuisen 89 in Avenhorn, gemeente Koggenland; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 3236. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Weenen, R. van & L. Soetens, 2007. Archeologisch onderzoek Jaagweg Berkhout. Bureauonderzoek. *GAR-rapport* 447. Grontmij, Alkmaar.

Weenen, R. van & J.J. Hekman, 2008. Archeologisch onderzoek Avenhorn, gemeente Koggenland. Bureauonderzoek. *GAR-rapport* 551. Grontmij, Alkmaar.

ISSN 2468-3280